

Sosiaalinen konteksti vaikuttaa ilmastotuuppausten hyväksyttävyyteen

PÄÄTULOKSET

- Tuuppaustoimet ovat luonteeltaan ja vaikutuksiltaan sosiaalisia mutta niiden sosiaalista hyväksyttävyyttä on tutkittu verrattain vähän sosiaalitieteellisestä näkökulmasta.
- Aiemmin on havaittu, että kansalaisten luottamus instituutioihin ja toisiin ihmisiin on yhteydessä tuuppaustoimien hyväksyttävyyteen. Uusin tutkimus osoittaa, että myös korkean luottamuksen oloissa hyväksyttävyyks voi olla heikkoa.
- Ilmastomuutoksen hillitsemiseen liittyvien tuuppausten hyödyt ihmisten arjessa näkyvät pitkällä tähtäimellä. Tämä voi vaikuttaa tuuppaustoimien sosiaalisuuteen hyväksyttävyyteen, sillä tuuppauksista hyväksytään yleisimmin ne, joista on itsellekin välitöntä hyötyä.
- Koska ilmastomuutokseen vaikuttaminen yksilötasolla on keino riittämätön, on erityistä huomiota kohdistettava sen sosiaalisiin taustatekijöihin, kuten sosiaalisten normien, yhteisön arvojen ja asenneilmapiiriin muutokseen.
- Tuuppaustoimia suunniteltaessa on tärkeää huomioida sosiaalinen ympäristö ja yhteiskunta, jotka vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen.

Ilmastomuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen edellyttävät kaikkien mahdollisten keinojen hyödyntämistä. Yksilöiden elämäntapoihin ja valintoihin liittyvät keinot on koettu tarpeellisiksi teknologisen kehityksen ja kansainvälisen ilmastopolitiikan lisäksi. Viime aikoina ilmastotekoihin kannustamisessa on kiinnostuttu käyttäytymistieteellisestä menetelmästä, johon viitataan termillä tuuppaus (engl. nudge). Tuuppaaminen nähdään mahdollisuutena vaikuttaa yksilön ja yhteisön toimintaan, mutta se voi herättää myös kielteisiä reaktioita. Tässä katsauksessa tarkastelemme lähinnä kansainväliseen kirjallisuuteen perustuen tekijöitä, jotka ovat yhteydessä ilmastotuuppausten sosiaaliseen hyväksyttävyyteen eli siihen, mitkä yhteisö- tai yhteiskunnan tason ilmiöt hyväksyttävyyteen vaikuttavat.

Mitä tarkoitetaan ilmastotuupauksella?

Tuuppaamisella tarkoitetaan menetelmää, jolla pyritään ohjaamaan yksilöä sellaisten valintojen tekemisessä, jotka edistävät sekä omaa että yhteiskunnan hyvinvointia. Vaikutusvaltaisessa teoksessaan Nudge (2008) käyttäytymistaloustieteilijät Richard Thaler ja Cass Sunstein määrittelevät tuupauksen keinoksi, joka vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ennustettavalla tavalla kuitenkin rajoittamatta yksilön valinnanvapautta. Käyttäytymistieteellisestä näkökulmasta tuuppaamiseen sisältyy oletus siitä, että tuuppaus todennäköisesti muuttaa henkilön valintoja kohti haluttua tavoitetta. Vaikka tuupauksilla pyritään ohjailemaan ihmisten toimintaa ennustettavalla tavalla, on yksilön valinnanvapaus tärkeässä osassa tuupauksia suunniteltaessa; mitään ei lähtökohtaisesti kielletä eikä luvassa ole varsinaista palkintoa. Tässä mielessä tuuppaaminen eroaa siis ratkaisevasti käyttäytymiseen vaikuttamisesta (raha-, lahja- tai etuus pohjaisiin) kannusteisiin.

Tuuppausten käytännön toteutuksista on monenlaisia esimerkkejä. Ensiksi niissä voi olla kyse fyysisen ympäristön muokkaamisesta, joista tunnettu esimerkki on karpästarrojen lisääminen Schipholin lentokentän pisuaareihin. Tällä tavoin vessojen siivoamistarve ja siten siivouskulut vähenivät selvästi. Toiseksi myös valinnanvaihtoehtoja voidaan muuttaa vaikkapa niin, että tarjolla oleva ruoka on oletusarvoisesti kasvisruokaa. Tähän käytäntöön muun muassa Helsingin kaupunki on työnantajana pääsääntöisesti siirtynyt. Kolmas vaihtoehto on pyrkiä vaikuttamaan sosiaalisiin normeihin, mistä on osittain kyse sähköautojen suosimisessa polttomoottoriautojen kustannuksella. Tosin sähköautoihin siirtymistä kannustetaan myös verotuksellisin keinoin. Tuuppaamisen yhteydessä puhutaankin usein valintamuotoilusta tai valinta-arkkitehtuuriin vaikuttamisesta, millä tarkoitetaan sosiaalisen tai rakennetun ympäristön suunnittelemista niin, että se suosii toivottua käyttäytymis- tai toimintatapaa.

Viime vuosikymmenen aikana päätöksentekijät ovat kiinnostuneet tuuppaamisen mahdollisuuksista ohjata ihmisten toimintaa ympäröivän yhteiskunnan kannalta parempaan suuntaan. Ilmastotuupauksella tarkoitetaan sellaisia ohjauskeinoja, joilla pyritään kannustamaan ihmisiä tekemään ympäristön kannalta kestävämpiä valintoja sekä muuttamaan toimintaansa ilmastoystävällisempään suuntaan. Ilmastomuutoksen hillintään tähtäävät tuupaukset liittyvät esimerkiksi kasvihuonepäästöjen vähenemiseen, vaikkapa siten, että ihmisiä tuupataan valitsemaan julkinen liikenne yksityisautoilun sijaan. Ilmastomuutoksessa on kyse valtavasta globaalista ilmiöstä, johon ei yksittäisillä tuuppaustoimilla voi

Vuokko Härmä
vuokko.harma@thl.fi

Sakari Karvonen
Sakari.Karvonen@thl.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Katsaus perustuu yhdessä THL:n tietopalvelun kanssa tekemääme tutkimustietokantahakuun, jossa hakutermeinä olivat ”nudge”, ”nudging”, ”behavioural economics”, ”nudge+climate change”, ”nudge+environmental research”, ”nudge + social acceptability”

Lähdevitteiden etsinnässä ja hallinnassa käytettiin RefWorks -viitteiden hallintajärjestelmää

Kognitiivinen vinouma

Kognitiivisella vinoumalla tarkoitetaan ihmisten psykologista taipumusta arvioida tietoa tai tilastoja väärin. Vinoumia on erilaisia, mutta esimerkiksi vahvistusharha ja lähteiden sotkeminen esiintyivät yleisesti koronapandemiaan liittyvässä kansalaiskeskustelussa. Vahvistusharhan vallassa ihminen etsii omia oletuksiin tukevaa tietoa. Lähteiden sotkeminen tarkoittaa sitä, että unohtaa onko tieto omaa päättelyä vai peräisin jostakin muualta. Vinoumien merkitystä yhteiskunnassa on eritelty mm. ruotsalainen lääkäri Hans Rosling (2018).

kuitenkaan merkittävästi vaikuttaa. Ilmastotuupaukset siis tähtäävät ennen kaikkea yleisen tietoisuuden lisäämiseen, ja asenneilmapiirin tai normien muutokseen ilmastonmuutoksen hillinnän näkökulmasta. Näihin muutoksiin pyritään siis vaikuttamalla yksilöiden käyttäytymiseen heidän itsensä sitä välttämättä tiedostamatta.

Eettisestä näkökulmasta ilmastotuuppaamiseen voi liittyä erityisiä oikeudenmukaisuuskysymyksiä, jotka on huomioitava tuupauksia suunniteltaessa (Siipi ja Koi 2021). Ilmastonmuutoksen hillintään liittyvän keinot vaikuttavat pitkällä aikavälillä, eivätkä ne välttämättä näy ihmisten arkielämässä kovinkaan selvästi. Siten ilmastotuupaukseen sisältyy oletus, että ihmiset haluavat toimia ympäristön hyväksi ja ovat motivoituneita hillitsemään ilmastonmuutoksen etenemistä. Tuuppaustoimia suunniteltaessa tulisi kuitenkin myös huomioida henkilöt, jotka eivät pidä ilmastonmuutosta relevanttina kysymyksenä tai eivät usko ilmastonmuutoksella olevan kauaskantoisia vaikutuksia.

On syytä huomata, että ilmastopoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa tuupaukset ovat vain yksi keino, sellaisenaan varsin rajallinen. Esimerkiksi päästövähennysten toteutuminen edellyttää teollisuuden säätelyä ja verotuksellisia ratkaisuja. Näiden rinnalla vapaaehtoiset kulutustottumusten muutokset ovat riittämättömiä, mutta silti olennaisia. Käyttätymistapojen muuttumisen lisäksi ne voivat osaltaan vaikuttaa ilmastopoliittikan tavoitteiden kannalta myönteisen asenneilmapiirin kehittymiseen ja siten niillä on mahdollisuudet vaikuttaa myönteisesti ihmisten näkemyksiin ja käsityksiin ilmastonmuutoksesta.

Tuupauskirjallisuudessa painottuu yksilötaso

Tässä katsauksessa tarkastelemme tuuppaustoimien sosiaalista hyväksyttävyyttä, jolla tarkoitamme sitä, kuinka hyväksyttävänä tuuppaustoimia yleisesti yhteiskunnassa ja yhteisöissä pidetään. Kuten edellä mainittiin, tuuppaustoimet ovat yksilön omaan valintaan ja vapaaehtoisuuteen perustuvia toimia, joten niiden hyväksyttävyyden sosiaalisessa kontekstissa on tärkeää saada tietoa. Mikäli tuuppaustoimet koetaan esimerkiksi manipulatioina tai muutoin ongelmallisena yksilön vapautta uhkaavana toimena, niiden toivotut seuraukset jäävät heikoksi.

Ilmastotuuppausten hyväksyttävyyttä on tutkittu toistaiseksi lähinnä Keski-Euroopassa ja Anglosaksisissa maissa (esim. Neumann ja Mehlkop 2020, Kaiser ym. 2020, Sunstein ym. 2019, Yan ja Yates 2019). Näistä tutkimuksista nousevia havaintoja ei voi välttämättä soveltaa suomalaiseen yhteiskuntaan sellaisenaan. Taustalla on viime kädessä eroja siinä, millainen on yksilön suhde lähiyhteisönsä sekä yhteiskunnan ja yksilöiden väliset suhteet. Niinpä kansainvälisen tutkimuksen sovellettavuus pohjoismaisen hyvinvointivaltion kontekstiin on arvioitava erikseen.

Yleispiirteinä voi sanoa, että aihealueen tutkimustraditiossa on keskitytty usein varsin rajallisiin koeasetelmiin. Silloin kun otanta-asetelmia on hyödynnetty, tutkimukset edustavat tyypillisesti vain jotakin kohdennettua väestönosaa (ks. kuitenkin Hagman ym. 2015, Reisch ja Sunstein 2016). Yleisesti voidaan todeta myös, että tuuppauksiin liittyvässä tutkimuksessa yksilön toiminta on usein keskiössä ja vähemmän huomiota on kiinnitetty niihin yhteisön ominaisuuksiin, joissa yksilöt toimivat ja elävät.

Tuuppaustoimien hyväksyttävyyden ja kansalaisten luottamuksen välinen suhde

Kansalaisten vahvan luottamuksen instituutioihin ja päätöksentekijöihin on ajateltu vaikuttavan myönteisesti tuuppausten hyväksyttävyyteen (Sunstein ym. 2019). Sunstein ym. (2018) vertailivat eri valtioissa tehtyjä laajoja tuuppauksiin liittyviä väestökyselyjä ja selvittivät, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja tuuppaustoimien hyväksyttävyydessä ilmenee eri

maiden välillä¹. Yleisesti ottaen tuuppauksiin politiikkatoimina suhtauduttiin positiivisesti, mutta poikkeuksen muodostivat Japani, jossa suhtautuminen oli keskimääräistä kielteisempää, sekä Venäjä ja Etelä-Korea, joissa tuuppaukset hyväksyttiin erityisen herkästi. Tutkimuksen mukaan maat voidaan jaotella kolmeen ryhmään sen mukaan, miten hyväksyttäviksi tuuppaukset koetaan. Yksi ryhmä ovat maat, joissa enemmistö kansalaisista hyväksyy tuuppaukset, mikäli niistä hyötyy suurin osa ihmisistä, eivätkä ne edistä kiellettyä tai yleisesti paheksuttua toimintaa. Toisessa ryhmässä ovat maat, joissa ylivoimainen enemmistö hyväksyy lähes kaikki tuuppaukset, ja kolmannessa ryhmässä tuuppauksiin suhtaudutaan yleisesti hyvin, mutta hyväksyttävyyden silti verrattain matala.

OECD²n raporteissa pohjoismaat ovat perinteisesti olleet korkean luottamuksen maita. Sunstein kollegoineen (2018) toteavat kuitenkin Tanskan olevan poikkeus, sillä se asettuu tutkimuksessa kolmanteen, heikon hyväksyttävyyden kategoriaan, toisin kuin muut vahvan luottamuksen maat. Gustav Almqvist ja Patric Andersson (2021) kiinnostuivat luottamuksen ja tuuppausten hyväksyttävyyden välisestä suhteesta. Väestökyselynsä perusteella he havaitsivat myös Ruotsin kuuluvan kolmanteen maaryhmään, jossa tuuppausten hyväksyttävyyden on verrattain heikko. Tanskan ja Ruotsin esimerkit viittaavat siis siihen, että kansalaisten luottamus yhteiskunnan toimijoihin ei välttämättä kerro hyväksyttävyydestä tuuppaustoimia kohtaan.

Yhteiskunnan ilmiöt ja tapahtumat vaikuttavat ihmisten toimintaan ja päätöksentekoon. Sen vuoksi olisi tärkeää huomioida esimerkiksi koronaepidemian kaltaisten pitkittäisten kriisien vaikutukset käyttäytymisen ja asenteiden muutoksiin. Koronaepidemian torjuntatoimet ovat koetelleet monin tavoin ihmisten luottamusta päätöksentekoon. Koronanepidemia on havainnollistanut mm. tutkimustiedon ajoin kertyvän varsin rajallisesti äkillisten kriisien yhteydessä. Samalla aktiivinen tiedottaminen on houkutelut yksittäisiä ihmisiä perehtymään tutkimustietoon, mikä on voinut altistaa erilaisille kognitiivisille vinoumille (Louhela ym. 2022). Tuuppausten vahva käyttäytymistieteellinen tausta saattaa vaikuttaa siihen, ettei tutkimuksissa ole huomioitu laajaa yhteiskunnallista näkökulmaa. Luottamus päätöksentekoon eri väestöryhmien välillä sekä luottamus erilaisiin päätöksenteon toimijoihin lisäävät keskusteluun uudenlaisia kerroksia. Sunstein ym. (2019) huomauttavat, että tietoa eri väestöryhmien asenteisiin vaikuttavista tekijöistä on toistaiseksi vielä liian vähän. Esimerkiksi sosiodemografisten ryhmien ja eri puolueiden kannattajien suhtautumisesta tuuppaustoimiin toisi lisää tietoa tuuppausten hyväksyttävyydestä ja auttaisi siten niiden suunnittelussa.

Yksilötekijöiden tunnistaminen ei yksin riitä onnistuneiden tuuppaustoimien suunnittelemiseksi

Tuuppausten hyväksyttävyyttä on tutkittu lähinnä yksilön näkökulmasta, kuten edellä todettiin. Yksilön päätöksentekoa muokkaavat osaltaan kuitenkin ympäröivän yhteiskunnan odotukset ja sosiaaliset normit. Myös aiemmassa kirjallisuudessa kiinnitetään huomiota siihen, että sosiaalisen hyväksyttävyyden puute saattaa vaikeuttaa uusien tuuppausten onnistumista (Sunstein ym. 2018, Petrescu ym. 2016). Laajoihin kyselyihin perustuvien tutkimusten mukaan vaikuttaa siltä, että politiikkatoimina tuuppauksia pidetään yleensä hyväksyttävänä (Hagman ym. 2015, Reisch ym. 2016), mikäli ne edistävät yhteistä hyvää.

Sikäli kun tuuppausten hyväksyttävyyden on sidoksissa yksilön preferensseihin eli mieltymyksiin, herää kysymys siitä, missä määrin ihmiset pystyvät mukauttamaan käyttäytymistään asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Yksilön päätöksentekoa koskeva tutkimus osoittaa,

¹ Tutkimukseen kuuluivat Australia, Brasilia, Etelä-Afrikka, Etelä-Korea, Japani, Kanada, Kiina ja Venäjä. Lisäksi tutkimukseen yhdistettiin aiempia väestökyselyjä seuraavista maista: Italia, Iso-Britannia, Ranska, Saksa, Tanska, Unkari ja Yhdysvallat.

² OECD 2015, 2017, 2019

että itsepetos on erityisen tyypillistä tietyissä olosuhteissa (Thaler ja Sunstein 2008, 73–76). Näitä ovat esimerkiksi tilanteet, joissa itsekontrollointi on koetuksella, kun kyse on vaikeista tai monimutkaisista päätöksistä, tai kun ei ole mahdollista soveltaa aiemmista kokemuksista kertynyttä oppia. Tällaisissa tilanteissa ihminen saattaa toimia vastoin omaa etuaan ja päätyä tekemään niin itsensä kuin ympäröivän yhteiskunnan kannalta huonoja valintoja. Vastaus kysymykseen käyttäytymisen mukauttamisesta edellyttää kuitenkin enemmän tietoa yksilön motivaation ja resurssien sekä yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja sosiaalisten normien vuorovaikutuksesta, erilaisten sosiodemografisten tekijöiden suhteesta sekä luotamuksesta päätöksentekijöihin.

Yhteenvetona voidaan todeta, että aiemmassa kirjallisuudessa esiintyy yleinen ajatteluvaje, jossa toimintamalleja arvioidaan nojaten yksilön (sisäiseen) päätöksentekoon, kun syyt virheelliseltä näyttävään valintoihin ovat ulkoisia (Roberts 2018). Tämä taas johtuu siitä, että tuuppaamisen tutkimus lähtee yksilöpsykologisesta teoretisoinnista, joka on käyttäytymistaloustieteenkin taustalla. Ihminen on sosiaalinen olento, jolla on voimakkaita yhteisöllisiä sidoksia, joten on hieman hämmästyttävää, että näitä yhteisötason ilmiöitä on toistaiseksi tässä aihepiirissä huomioitu vain rajallisesti.

Aiemmissa tutkimuksissa korostuu yksilön rooli päätöksentekijänä, jonka asenteisiin voidaan vaikuttaa erilaisia muuttujia säättämällä. Sen sijaan yhteisötason tarkastelu on jäänyt vähemmälle huomiolle, mikä korostaa siihen liittyvän tutkimuksen tarpeellisuutta. Yksilöiden käytöstä muokkaavat kuitenkin selvästi yhteiskunnassa ja lähiyhteisössä vallitsevat normit, arvot ja asenteet.

Tuuppausten hyväksyttävyys sosiaalisena ilmiönä

Manchesterin yliopiston professori Alan Warde on arvioinut tuuppaamisen teoriaa sosiologisesta näkökulmasta (Warde 2011, 2014). Hän kiinnittää huomiota siihen, että huolimatta tuuppaamisen yksilölähtöisestä näkökulmasta, valinta-arkkitehtuurin ajatukseen sisältyy näkemys siitä, että käyttäytymistä muokkaavat instituutiot ja infrastruktuurit. Tältä kannalta kyse on yksilöllisen valinnanvapauden rajojen osoittamisesta: toimija ei välttämättä itsekään hahmota sitä, että hänen tekemänsä valinnat ovat rajallisia, rajoitettuja ja tilannesidonnaisia.

Yhteiskuntafilosofisesti on syytä kysyä, mitkä ovat ne sosiaaliset ilmiöt, jotka vaikuttavat ilmastotuuppausten sosiaaliseen hyväksyttävyyteen. Vaikka ilmastotoimiin kohdistuvien tuuppausten hyväksyttävyydestä ei ole aiempaa tutkimustietoa, jonkin verran voidaan päätellä tuuppausten hyväksyttävyyttä yleisemmin koskevista tutkimuksista. Tällä tutkimusalueella on eritelty muun muassa kysymystä siitä, minkä verran ”konteksti” toisinaan kulttuuri ja sosiaalishistoriallinen ympäristö vaikuttavat siihen, miten tuuppauksiin suhtaudutaan (esim. Kasdan 2020). Sunstein ym. (2018) tekemän tutkimuksen mukaan maiden väliset erot tuuppausten hyväksyttävyydessä olisivat vähäisiä. Kuitenkin David Oliver Kasdan (2020) viittaa korealaisiin kohdistuneessa tutkimuksessaan myös sosiokulttuuriin arvostuksiin – kuten valmius ottaa riskejä, mukavuudenhalun tai kollektiivisuuden (vs. yksilöllisyyden) aste – yhteiskuntia erottavina tekijöinä suhteessa tuuppausten hyväksyttävyyteen (myös Hagman ym. 2015). Tuuppaustoimiin liittyvää sosiaalista hyväksyttävyyttä on tarkasteltu mm. normien (Hagman ym. 2015, Sunstein ym. 2019, Reynolds ym. 2019) ja politiikkatoimien (Reynolds ym. 2019) kannalta. Hyväksyttävyyden on tutkimusten mukaan havaittu olevan yhteydessä myös tuuppausta toteuttavan tahon taustalla oleviin tarkoituksiin (Bang ym. 2020) ja aikomuksiin, poliittiseen asemaan (Tannenbaum ym. 2017) ja luotettavuuteen (Evers ym. 2018). Nämä tutkimukset viittaavat siihen, että tuuppausten hyväksyttävyydessä esiintyy sosiokulttuurisia eroja, joten aihetta on syytä tutkia tarkemmin.

Myös yhteisön arvojen ja sosiaalisten normien vaikutus käyttäytymisen muokkaamisessa on tuuppaamiskirjallisuudessa tunnistettu (Vuori ja Härmä 2022).

Esimerkiksi tieto naapureiden sähkönkulutuksesta saattaa vaikuttaa omiin valintoihin (Ruokamo ym. 2020). Tieto siitä, että naapurit käyttävät keskimäärin vähemmän sähköä kuin mikä on oma kulutus, saattaa vähentää henkilön sähkön käyttöä. Tuuppaus voi kuitenkin toimia myös toiseen suuntaan: jos huomaa naapureidensa kuluttavan enemmän sähköä kuin itse kuluttaa, saattaa huomaamattaan nostaa omaa sähkönkulutustaan. Yleisemmin sosiaalisten normien merkitys ilmastotuuppausten hyväksyttävyydessä on havaittu muun muassa valintakoeasetelmia hyödyntäneissä tutkimuksissa. Niiden mukaan normatiiviset oletukset muiden käyttäytymisestä voivat vahvistaa tai heikentää tuuppauksen hyväksyttävyyttä, olettamusten suunnan mukaan vaihdellen, kuten edellä oleva sähkönkulutusesimerkki osoittaa. Robert Neumann ja Guido Mehlkop (2020) osoittivat valintakoetutkimuksellaan, että sosiaalisilla odotuksilla (perhe, ystävät) on merkittävä vaikutus siihen, valitaanko vihreä energiasopimus. Sosiaalisilla normeilla onkin suuri merkitys ympäristöön liittyvässä käyttäytymisessä (Farrow ym. 2017).

Haoyang Yan ja Frank J. Yates (2019) havaitsivat, että ilmastotoimiin (esimerkkinä hiilidioksidipäästöjen kompensointi) kohdistuvaa tuuppausta³ pidettiin vähemmän hyväksyttävänä kuin joihinkin muihin teemoihin (eläkesäästöt ja elinten luovutus) liittyviä tuuppauksia. Kyse on ainakin osittain siitä, että ilmastotuuppausten hyöty koetaan etäisemmäksi ja abstraktimmaksi kuin muiden aiheiden. William Hagmanin (2018, 48) typologian mukaan tuuppausten hyväksyttävyyteen vaikuttavat useat eri tekijät, joita ovat ainakin 1) politiikan tavoite, 2) tuuppaustekniikka (pois-valinta), 3) hyödyn saaja (onko hyötyjänä itse vai yhteisö), 4) vaihtoehtoiset tekniikat (aktiivinen valinta, muut mahdolliset interventiot, tekemättä jättäminen kokonaan) ja 5) koettu eettisyys (kokeeko henkilö, että hänen valinnanvapauteensa puututaan) (ks. myös Reynolds ym. 2019). Hagman korostaa kuitenkin, että näiden lisäksi hyväksyttävyyteen vaikuttavat kohteena olevan yhteiskunnan tai yhteisön päätöksenteon tavat, maailmankuva ja poliittinen orientaatio. Niinpä esimerkiksi mikäli ilmastotoimet koetaan ”vasemmistolaisiksi”, vasemmalle kallellaan olevien ihmisten on helpompi hyväksyä niihin suuntautuvia tuuppauksia.

Pohjalla olevat asenteet ja arvot eivät kuitenkaan ole kaikki kaikessa. Micha Kaiser kollegoineen (2020) eritteli tekijöitä, jotka selittivät vihreän energian käyttöä selittäviä tekijöitä verraten pois-valinta (opt out) -tilanteita aktiivista valintaa edellyttäneisiin tilanteisiin. Tutkimus osoitti, että kun vihreää energiatariffia tarjottiin kuluttajalle oletusarvoisesti, siinä pysyivät nekin, joiden asenteet eivät välttämättä muuten olleet ympäristötietoisia. Vaikka tutkimus ei soranisesti kerro sosiaalisesta hyväksyttävyydestä, se valottaa kiinnostavasti ilmastotuuppausten dynamiikkaa, sillä tarifiin pois/valintaa selitti psykologisten ominaisuuksien lisäksi muun muassa alueellinen konteksti, (Saksan) kansalaisuus, (korkea) koulutus, (hyvät) tulot ja (suuri) tyytyväisyys elämään. Alueellinen vaikutus ilmeni niin, että alueilla, joilla vihreää tariffia oli tarjolla paljon, siihen suhtauduttiin myönteisemmin kuin alueilla, joissa tariffi oli harvinainen.

Lopuksi

Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen edellyttävät julkiselta vallalta paljon toimia, joilla puututaan yksilön vapauteen. Tällaisten toimet onnistuvat sitä tehokkaammin, mitä hyväksyttävämpinä ne koetaan. Vaikka tuuppaustoimet lopulta konkretisoituvat yksilön päätöksinä, käyttäytymisen tai valintojen pysyvyytenä

---

³ Tutkimuksessa tarkasteltiin pois-valintaa tai väliin jättämistä (opt-out) edellyttävän tuuppauksen hyväksyttävyyttä.

tai sen muutoksena, yksilön käyttäytymiseen ja valintoihin vaikuttavat vahvasti yhteiskunnan ja lähiyhteisön arvot ja asenteet. Toisaalta tuuppaustoimille tuo lisää vaikuttavuutta se, että ne voivat jo itsessään lisätä ilmastomuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen hyväksyttävyyttä esimerkiksi lisäämällä tietoisuutta näistä ilmiöistä. Vaikka tuuppaamista on tarkasteltu pääasiassa yksilönäkökulmasta, on jo jonkin verran tutkimusta, joka osoittaa, että yksilön ominaisuuksien lisäksi yhteiskunnan ja lähiyhteisön arvot, asenteet ja käyttäytyminen vaikuttavat siihen, kuinka hyväksyttävänä tuuppaustoimet koetaan. Myös luottamus instituutioon ja järjestelmään sekä yhteiskunnan koheesio eli kiinteytys kuuluvat niihin sosiaalisiin taustatekijöihin, joilla on yhteys tuuppaamisen hyväksyttävyyteen.

Vaikka yksittäisten ilmastotuuppaustoimien merkitys ilmastopolitiikan toimeenpanossa voi olla verraten vähäinen, kasvava ymmärrys niiden sosiaalisesta hyväksyttävyydestä auttaa myös ilmastopoliittisten toimien edistämässä. Nämä toimet ovat tehokkaampia tehokkaampia, kun niiden suunnittelun, implementaation ja käytön taustalla on ymmärrystä toimien (kuten siis tuuppausten) sosiaalisesta hyväksyttävyydestä. Yhteiskuntana Suomi ja muut pohjoismaat lienevät monia muita maita paremmassa tilanteessa yhteiseen hyvään tähtäviin toimien hyväksyttävyyden suhteen, sillä pohjoismainen, laaja hyvinvointivaltiomalli pitää jo lähtökohtaisesti sisällään ajatuksen ikään kuin ”yhteiseen hiileen puhaltamisesta” josta hyötyvät kaikki. Tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusta siitä, miten eri väestöryhmät, kulttuurit, normi ja maailmankuvat ovat yhteydessä tuuppaamisen, jotta ilmastotuuppausten sosiaalisia mekanismeja ja syy-seuraus-suhteita osataan hallita entistä paremmin. Ilmastotoimien ja niiden osana tuuppausten yhteisöllisten kiinnikkeiden ymmärtäminen on sitäkin olennaisempaa, kun otetaan huomioon, että ilmastomuutoksesta aiheutuvat seuraukset kantautuvat monimutkaisella tavalla sukupolvien yli ja jakautuvat globaalisti epätasaisesti.

Lähteet

- Almqvist, G., & Andersson, P. (2021). Low support for nudging among Swedes in a population-representative sample. *Behavioural Public Policy*, 1-13. doi:10.1017/bpp.2021.4
- Bang, S., Shu S. & Weber, E. (2020). The role of perceived effectiveness on the acceptability of choice architecture. *Behavioural Public Policy*, 4(1), 50-70. doi:10.1017/bpp.2018.1
- Evers, C., Marchiori, D.R., Junghans, A.F., Cremers, J. & De Ridder, D.T.D. (2018). Citizen approval of nudging interventions promoting healthy eating: the role of intrusiveness and trustworthiness. *BMC Public Health*, 19;18(1):1182. doi: 10.1186/s12889-018-6097-y
- Hagman, W., Andersson, D., Västfjäll, D. et al. (2015). Public views on policies involving nudges. *Rev.Phil.Psych.* 6, 439–453 . doi.org/10.1007/s13164-015-0263-2
- Hagman, W. (2018). When are nudges acceptable? influences of beneficiaries, techniques, alternatives and choice architects. (Doctoral dissertation, Linköping University). Linköping Studies in Arts and Sciences, (No. 759)
- Hooker, L. (2017). Have you been nudged? 9.10.2017 BBC News. <https://www.bbc.com/news/business-41549533>
- Kaiser, M., Bernauer, M., Sunstein, C. R., & Reisch, L. A. (2020). The power of green defaults: The impact of regional variation of opt-out tariffs on green energy demand in Germany . *Ecological Economics*, 174(106685). doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106685
- Kasdan, D. O. (2020). Do Koreans like being nudged? Survey evidence for the contextuality of behavioral public policy. *Rationality and Society*, 32(3), 313-333.

- Louhela, P., Helve, H. & Sivelä, J. (2022) Tieto rakentuu nöyryydellä. Pääkirjoitus. *Suomen lääkärilehti* <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/paakirjoitus-tiede/tieto-rakentuu-noyryy-della/?public=e95d4967dc392221d28510c862a1669d>
- Neumann, R., & Mehlkop, G. (2020). Framing electricity plan choices to enhance green energy usage: A choice experiment with panel data from Germany. *Energy Research & Social Science*, 70(101741). doi.org/10.1016/j.erss.2020.101741
- Petrescu DC, Hollands GJ, Couturier D-L, Ng Y-L, Marteau TM (2016) Public Acceptability in the UK and USA of Nudging to Reduce Obesity: The Example of Reducing Sugar-Sweetened Beverages Consumption. *PLoS ONE* 11(6): e0155995. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0155995>
- Reisch, L. & Sunstein, C. R. (2016). Do Europeans like nudges? *Judgment and Decision Making*, 11(4), 310–325.
- Reynolds, J.P., Archer, S., Pilling, M., Kenny, M., Hollands, G.J. & Marteau, T.M. (2019). Public acceptability of nudging and taxing to reduce consumption of alcohol, tobacco, and food: A population-based survey experiment. *Soc Sci Med*, 236:112395. doi: 10.1016/j.socscimed.2019.112395.
- Roberts, J. L. (2018). Nudge-proof: Distributive justice and the ethics of nudging. *Michigan Law Review*, 116(6), 1045-1066.
- Rosling, H. (2018). Faktojen maailma. Otava, Helsinki.
- Ruokamo, E., Meriläinen, T., Karhinen, S., Rähä, J., Suur-Uski, P., Timonen, L. & Svento, R. (2020). Informaatio-ohjauksen vaikutukset kotitalouksien sähkönkulutukseen – Oppeja satunnaiskokeiluista. Julkaisijat: Energiavirasto, Oulun Yliopisto, SYKE (BCDC Energia), Motiva Oy
- Siipi, H & Koi, P. (2021). The ethics of climate nudges: Central issues for applying choice architecture interventions to climate policy. *European Journal of Risk Regulation*, 1-18. doi:10.1017/err.2021.49
- Sunstein, C., Reisch, L. & Kaiser, M. (2019). Trusting nudges? Lessons from an international survey. *Journal of European Public Policy*, 26:10, 1417-1443 doi: [10.1080/13501763.2018.1531912](https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1531912)
- Sunstein, C., Reisch, J. & Rauber, J. (2018). A worldwide consensus on nudging? Not quite, but almost. *Regulation and Governance* 12(1), 3-22 doi.org/10.1111/rego.12161
- Tannenbaum, D. & Fox, C. & Rogers, T. (2017). On the misplaced politics of behavioural policy interventions. *Nature Human Behaviour*. <https://doi.org/10.1038/s41562-017-0130>
- Thaler, R.H. & Sunstein, C.R. (2008). Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness. Yale University Press, New Haven, CT.
- Vuori, K. & Härmä, V. (2022). Miten yhteisö ja normit vaikuttavat tuuppausten tehoon -blogiteksti <https://ilmastotuuppaus.fi/ajankohtaista/miten-yhteiso-ja-normit-vaikuttavat-tuuppausten-tehoon/>
- Warde, A. (2011). The power of nudge. *Food Ethics*, 6(1): 20-21.
- Warde, A. (2014) Budge up nudge – policy fashions and the demise of an intervention. *Focus* 12, September 2, 2014. <https://archive.discoverysociety.org/2014/09/02/focus-budge-up-nudge-policy-fashions-and-the-demise-of-an-intervention/>
- Yan, H. & Yates, J. F. (2019). Improving acceptability of nudges: Learning from attitudes towards opt-in and opt-out policies. *Judgment and Decision Making*, 14(1), 26-39.

Tämän julkaisun viite:

Vuokko Härmä & Sakari Karvonen (2022). Sosiaalinen konteksti vaikuttaa ilmastotuuppausten hyväksyttävyyteen. Tutkimuksesta tiiviisti 39/2022, Suomen sosiaalinen tila 5/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Suomen sosiaalinen tila -julkaisuissa käsitellään päätöksenteon kannalta keskeisiä ja ajankohtaisia ilmiöitä, jotka liittyvät hyvinvointiin, elinoloihin, palveluihin ja hyvinvointivaltioon. Eriarvoisuus on läpileikkaava teema julkaisuissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-924-5

ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-924-5>